

The Archival Guide to the Revolution on Grantie

Martin Oleksandr Kisly

3R Working paper

Kiiv 2016

**This research has been funded by the College of Europe,
Natolin Campus within the framework of the 3R project.**

College of Europe
Collège d'Europe

Martin Oleksandr Kisly is a doctoral student in history at the National University “Kyiv Mohylan Academy. He collaborates with the Centre for Polish and European Studies in Kyiv.”

Contents

Вступ.....	4
Відділ газетних фондів Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського.....	8
1. РУХ-інформцентр, випуск за 12 вересня 1990 року, с. 1–2.....	8
2. РУХ-інформцентр, випуск за 15 вересня 1990 року, с. 1–2.....	9
3. РУХ-інформцентр, випуск за 18 вересня 1990 року, с. 2–3.....	9
4. РУХ-інформцентр, випуск за 20 вересня 1990 року, номер 1.....	10
5. РУХ-інформцентр, випуск за 20 вересня 1990 року, номер 2.....	11
6. РУХ-інформцентр, випуск за 26 вересня 1990 року.....	12
7. РУХ-інформцентр, випуск за 27 вересня 1990 року.....	12
8. РУХ-інформцентр, випуск за 28 вересня 1990 року.....	13
9. РУХ-інформцентр, випуск за 30 вересня 1990 року.....	15
10. РУХ-інформцентр, випуск за 1 жовтня 1990 року.....	16
11. РУХ-інформцентр, випуск за 2 жовтня 1990 року.....	16
12. РУХ-інформцентр, випуск за 3 жовтня 1990 року.....	17
13. РУХ-інформцентр, випуск за 8 жовтня 1990 року.....	18
14. РУХ-інформцентр, випуск за 9 жовтня 1990 року, вечірній випуск.....	18
15. РУХ-інформцентр, випуск за 10 жовтня 1990 року.....	18
16. РУХ-інформцентр, випуск за 11 жовтня 1990 року.....	19
17. РУХ-інформцентр, випуск за 12 жовтня 1990 року.....	20
18. РУХ-інформцентр, випуск за 13 жовтня 1990 року.....	20
19. РУХ-інформцентр, випуск за 15 жовтня 1990 року.....	21
20. РУХ-інформцентр, випуск за 15 жовтня 1990 року, вечірній випуск.....	21
21. РУХ-інформцентр, випуск за 16 жовтня 1990 року.....	22
22. РУХ-інформцентр, випуск за 17 жовтня 1990 року, ранковий випуск.....	22
23. РУХ-інформцентр, випуск за 18 жовтня 1990 року, ранковий випуск.....	24
24. РУХ-інформцентр, випуск за 19 жовтня 1990 року.....	24
25. РУХ-інформцентр, випуск за 20 жовтня 1990 року.....	24
26. РУХ-інформцентр, випуск за 22 жовтня 1990 року.....	25
27. Випуск «Українське студентство» за лютий/березень 1990 року.....	26
28. «Грюндік», №6, вересень 1990 року.....	27
29. «Замкова Гора», ч. 1, січень 1990 року.....	28
30. «Замкова Гора», ч. 2, лютий 1990 року.....	28
31. «Замкова Гора», ч. 3, квітень 1990 року.....	29
32. «Замкова гора», спецвипуск, травень 1990 року.....	30
33. «Братство», №2(8), березень 1990 року.....	30
34. «Братство», №3(9), березень 1990 року.....	30
35. «Молода Галичина», №115, 25 вересня 1990 року.....	31
36. «Молода Галичина», №118, 2 жовтня 1990 року.....	31
37. «Молода Галичина», №119, 4 жовтня 1990 року.....	31
38. «Молода Галичина», №121, 6 жовтня 1990 року.....	32
39. «Молода Галичина», №123, 13 жовтня 1990 року.....	32
40. «Молода Галичина», №129, 27 жовтня 1990 року.....	32
Державний галузевий архів Служби безпеки України.....	33
41. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001119, арк. 6–9.....	33
42. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001120, арк. 267–269.....	33
43. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001125, арк. 64–66.....	33
44. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001125, арк. 71–72.....	33
45. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001125, арк. 77–79.....	34
46. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001125, арк. 90–92.....	34
47. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001125, арк. 109–112.....	34
48. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001125, арк. 157–159.....	35
49. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001125, арк. 183–186 «О негативных проявлениях в дни празднования 1 мая», 3 травня 1990 р.....	35

50. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001126, арк. 81–85	35
51. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001126, арк. 191–192.....	35
52. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001126, арк. 199–201.....	35
53. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001126, арк. 211–213.....	36
54. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001126, арк. 218–221.....	36
55. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001127, арк. 40–43	36
56. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001127, арк. 48–51	36
57. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001127, арк. 52–56	37
58. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001127, арк. 72–75	37
59. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001127, арк. 93–95	37
60. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001131, арк. 52–54	37
Центральний державний архів громадських об'єднань України	39
Фонд 270. Громадське об'єднання «Народний рух України»	50
Фонд 271 – Українська республіканська партія (УРП).....	58

Вступ

В жодному з українських архівів наразі немає сформованої колекції документів дотичних до теми так званої Революції на граніті. Зазвичай такі документи розпорошені по різних фондах та справах.

У відділі газетних фондів **Національної бібліотеки України ім. Вернадського** зберігаються примірники газет, які можуть слугувати джерельною базою для вивчення теми студентських та суспільно-політичних рухів 1990 року, а також безпосередньо подій, які нині відомі як Революція на граніті. До слова, в жодному з опрацьованих джерел така назва не зустрічається.

Найповніше події жовтня 1990 року, а також їхню генезу представлено у виданні Руху «Рух-інформцентр». Це, фактично, щоденна підбірка новин зі всієї України. Специфіка вибірки новин, які потрапляли до випусків газети, полягає у їх дотичності до тих питань, які найбільше хвилювали рухівців на той час: підписання Союзного договору, служба в армії, страйки та мітинги, акції громадянської непокорі, вибори тощо. Відповідно випуски «Рух-інформцентру» висвітлюють саме ті проблеми, які були висунуті учасниками студентського голодування, а також реакцію в інших регіонах – підтримку у вигляді матеріальної допомоги, мітинги та акції голодування у знак солідарності, учнівські та студентські страйки та пікети регіональних вишів. У декількох випусках за кінець вересня також зафіксоване таке специфічне джерело інформації, як чутки – один з найдієвіших каналів інформації в тоталітарному суспільстві. Події студентського голодування висвітлені поденно, окрім короткої перерви у 5 днів, з 3 до 8 жовтня, оскільки випуски за цей час у сховищі відділу газетних фондів відсутні.

Серед газет, що видавалися студентськими або молодіжними організаціями, у відділі газетних фондів є такі: «Українське студентство» –

видання Київської організації Української студентської спілки (УСС), «Братство» – видання Студентського братства Львова, «Грюндік» – видання інформаційного сектору Студентського братства Львівського політехнічного інституту, «Замкова гора» – видання Київської організації Спілки незалежної української молоді. Всі ці видання належать до категорії самвидаву, видавалися періодично малими тиражами та представлені в газетному фонді фрагментарно. Зокрема, немає жодного випуску жодної з газет за жовтень 1990 року. Проте ці видання висвітлюють інші, маловідомі, але вкрай важливі з точки зору формування студентського руху події: лютневі та квітневі мітинги та страйки УСС, Студентського братства Львова, СНУМу.

Для вивчення подій жовтня 1990 року також вартим уваги є видання «Молода Галичина» – обласна газета, яка до квітня 1990 року була виданням Львівського обкому ЛКСМУ під назвою «Ленінська молодь» (заснована газета 1940 року). Зміна назви відбила також і зміну редакторської політики та є відображенням тих настроїв і процесів, які панували у Львові в цілому та регіоні зокрема у 1990 році. Проте ще навіть до зміни назви газета, як свідчить аналіз випусків за перший квартал 1990 року, вже перестала бути «рупором» влади. У випусках за вересень–жовтень зафіксовано у вигляді коротких новин та інтерв'ю підготовка до студентського голодування і його перебіг.

В Галузевому державному архіві Служби безпеки України (ГДА СБУ) зберігаються документи органів держбезпеки з 1918 р. В нашому випадку мова йде про матеріали КДБ, а саме 16 фонд – Секретаріат КДБ УРСР. 16 фонд складається з доповідних та інформаційних записок до ЦК Компартії України, органів влади та керівників УРСР щодо перебування іноземців на території республіки, про боротьбу з дисидентами, виявлення антирадянських елементів, катастрофи на промисловості та надзвичайні події. Враховуючи характер фонду, слід розуміти й специфіку документів,

що він містить у собі. Досліднику не вдасться знайти тут агентурних чи оперативних даних, особистих справ. Більшість тематично та хронологічно відібраних документів, дотичних до теми Революції на граніті, якраз і є інформаційними повідомленнями та довідками, направленими до ЦК Компартії України. Вочевидь, такі документи мають свою мову та специфіку, що відрізняються від документів внутрішнього вжитку КДБ.

Варто врахувати специфіку роботи в архіві СБУ. Досліднику у відкритому доступі не доступні каталоги та картотеки фондів, лише частково оцифровані описи деяких фондів, тому доводиться довіритися співробітникам архіву, на думку яких матеріали із зазначеної теми наявні лише у фонді 16. Якщо припускати можливість подальшого дослідження українських архівів, слід звернути увагу на фонди 4, 7, 9, 17, 32 ГДА СБУ.

Під час дослідження були зроблені спроби отримати доступ до справ основних діячів подій Революції на граніті. Працівнику архіву було надано список прізвищ, але відповідні справи не були надані. По-перше, учасники революції на граніті не були репресовані і не минув відповідний термін давності, тому навіть якщо такі справи існують, працівник архіву з етичних міркувань не може їх надати. По-друге, серед самих працівників архіву існують чутки, що велика кількість документів КДБ знищувалася під час та після розвалу Радянського Союзу.

Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України) був сформований на базі архіву ЦК Компартії України. Досліджувана нами тема представлена у фонді 1 – Центральний комітет компартії України, опис 32 – загальний відділ. В справах опису відсвітлюються організаційно-партійна робота, ідеологічні питання, гуманітарні проблеми. Також представлені листи громадян до ЦК Компартії України.

Тема Революції на граніті досліджена з 1989 р., що дає можливість простежити еволюцію громадської активності та основні елементи тодішнього «руху спротиву». Також зосереджено увагу на подіях у Львівській області, де після виборів влада перейшла до рук так званих демократичних сил.

Важливим джерелом є листи громадян до ЦК Компартії України із критикою нерішучості влади. Авторів листів – окрім громадян це були голови партійних комітетів, збори профспілкових комітетів – можна означити як прорадянські, або як прихильників підписання Союзного договору. Їх риторика коливається від помірної до відвертих звинувачень республіканської влади в імпотенції і неспроможності покласти край антирадянським злочинам Руху, «бандерівців», «петлюрівців» та ін. До таких листів треба ставитися з максимальною підозрою, бо більша частина з них писалася під диктовку, або від імені широкого загалу (колектив заводу, наприклад) без погодження. Тим не менш, документи Народного руху України та Української республіканської партії свідчать про значну підтримку населенням (Схід, Південь, великі міста) ідеї підписання Союзного договору.

Окремими фондами в Центральному державному архіві громадських об'єднань України представлені документи Народного руху України та Української республіканської партії (270 та 271 відповідно). Партійні документи представлено резолюціями та протоколами зборів, відозвами та заявами із вимогами до органів влади, листами та телеграмами, листівками та партійною пресою. Враховуючи очевидний брак архівних джерел з теми Революції на граніті, документи партійних фондів мають велике значення.

Відділ газетних фондів Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського

1. РУХ-інформцентр, випуск за 12 вересня 1990 року, с. 1–2.

Видання Руху, експрес-новини зі всієї України.

У Харкові 11 вересня відбувся мітинг, на якому обговорювалося ставлення до союзного договору. Перший секретар обкому наполягав на затвердженні резолюції мітингу, яка схвалює підписання союзного договору, але голосування по резолюції не відбулося. Проте вже 12 вересня місцеве радіо повідомило, що таку резолюцію мітинг схвалив. Після цього активісти місцевих громадських організацій звернулися до республіканського радіо, до Верховної Ради України і Верховної Ради Союзу зі спростуванням повідомлення про результати мітингу.

В Одесі 8 вересня відбувся мітинг «На захист демократії та гласності», організований місцевим осередком Руху. У резолюції мітингу висловлено протест проти нового союзного договору та підвищення плати за пресу.

У Вінниці 8–9 вересня відбулося віче крайової організації Руху, у резолюції якого визначено негативне ставлення до нового союзного договору, до КПРС.

У Кіровоградській області, у м. Петрове 7 вересня пройшов мітинг, на якому вирішувалися військові проблеми України. Мітинг постановив вимагати від Верховної Ради прийняття закону про військову службу лише на території України, зважаючи на Декларацію про суверенітет України. Понад тисячу громадян Кіровоградщини поставили свій підпис під вимогою не підписувати новий союзний договір.

У Львові понад 200 юнаків подали заяву до львівського облвиконкому з відмовою служити за межами України. Львівська облрада 7 вересня прийняла постанову про припинення повноважень призовних пунктів, а також

попередила облвійськкомат про недопустимість про призову офіцерів запасу за межі України.

2. РУХ-інформцентр, випуск за 15 вересня 1990 року, с. 1–2

Студентське братство Львова звернулося до всієї студентської молоді Галичини із закликом розпочати з кінця вересня голодовку проти укладення нового союзного договору. Студентське братство також пропонує молоді підтримати такі вимоги до Верховної Ради:

- негайно прийняти закон про партії та громадські організації;
- негайно виконати пункти Декларації про суверенітет, які стосуються формування національних Збройних Сил;
- достроково припинити повноваження Верховної Ради і призначити нові вибори не пізніше весни 1991 року
- розпустити філію КПСС-КПУ і націоналізувати її майно.

У Хмельницьку 14 вересня з'явилися листівки, головна ідея яких – протест проти союзного договору.

3. РУХ-інформцентр, випуск за 18 вересня 1990 року, с. 2–3

У Прилуках 16 вересня на святкуванні 900-річчя заснування міста гості та місцеві депутати говорили про важке становище України, про нав'язування нового союзного договору

У Полтаві 16 вересня відбулася установча конференція крайового Товариства української мови. В ухвалі конференції йшлося про необхідність дотримуватися закону про мову, про переведення російськомовних шкіл та дитсадків на українську мову. Прийнято заклик до студентів і школярів бойкотувати російське навчання. Підтримано вимогу до Верховної Ради не підписувати нового союзного договору та залишати солдатів для служби в Україні.

У Миколаєві 15 вересня відбулася конференція крайової організації Руху. Прийнято кілька резолюцій, серед них: про недопустимість деструктивної діяльності КДБ в миколаївському Русі. Прийнято декларацію про протиправність рішення Президії облради, яка забороняє діяльність політизованих груп. Підтримано звернення до Верховної Ради з вимогою не підписувати новий союзний договір.

У Чернігові звільнений з радянської армії старший лейтенант Олександр Цирулін оголосив голодовку. Він вимагає поновити його на службі, деполітизувати армію, не підписувати новий союзний договір.

У м. Гоща (Рівненська обл.) відбулася установча конференція Руху та мітинг «Ні – союзному договору!». У селах Рівненської області також відбулися мітинги на тему «Ні – союзному договору!».

В Івано-Франківській області у багатьох районах 16 вересня мітинги на тему «Ні – союзному договору!» та «Окупація Західної України у вересні 1939 року».

У Дніпропетровську відбувся 17 вересня попереджувальний страйк метробудівників. Піднімали синьо-жовтий прапор. Це був перший страйк у Дніпропетровську, за основу взяли вимоги павлоградських шахтарів, а також вимагали підвищення зарплати, поліпшення умов праці, вирішено підтримати всеукраїнський страйк 1 жовтня.

4. РУХ-інформцентр, випуск за 20 вересня 1990 року, номер 1

У м. Свалява, Закарпатська обл., 16 вересня відбувся мітинг Руху, в якому взяли участь понад 2 тисячі осіб. Резолюція мітингу: протест проти нового союзного договору, підтвердити Декларацію про суверенітет відповідними законами та новою конституцією, деполітизувати правоохоронні органи.

У Херсонській області, с. Комишани, 16 вересня відбулося пікетування військової частини внутрішніх військ. Там на той час перебували українські військовослужбовці, яких мали направити у Нагірний Карабах.

Пікетувальники вимагали залишити солдат для служби в Україні.

У Херсоні тривають пікетування облвиконкому з гаслами «Ні – союзному договору!».

«Парламентські новини» – 18 вересня парламентська опозиція Народна Рада вирішила повторно опублікувати свою відозву до народу України із закликом взяти участь у Всеукраїнському мітингу 30 вересня, а 1 жовтня вранці прийти до будинку Верховної Ради. Відозву оприлюднили через газету «Літературна Україна» ще до того, як Президія Верховної Ради прийняла рішення не підпускати людей до будинку Верховної ради ближче, ніж на 1000 метрів.

Депутатам опозиції також стало відомо, що членам Президії роздано документ «Про концепцію договору про співдружність радянських держав».

Назви розділів «свідчать про імперську суть майбутньої держави».

5. РУХ-інформцентр, випуск за 20 вересня 1990 року, номер 2

20 вересня Київський страйковий комітет проводить засідання. Згідно з ухваленими 15 вересня Всеукраїнський страйковим комітетом рішенням, одноденний страйк буде проводитися 1 жовтня. Обговорено рекомендовану форму проведення страйку: формування страйкових колон на підприємствах, проходження колон до ВРУ, зачитування вимог до ВРУ та передача їх представникам Президії ВРУ. Також опубліковано «Звернення Ради представників страйкових, робітничих та профспілкових комітетів України», в якому висунуто такі вимоги: закриття ЧАЕС, задовольнити вимоги шахтарів Донбасу, не допустити проходження служби українськими призовниками поза межами України, відмова від нав'язування нового союзного договору, роздержавлення економіки України, націоналізація на території України майна КПСС, захист ринку продовольчих та промислових товарів України.

6. РУХ-інформцентр, випуск за 26 вересня 1990 року

У м. Червоноармійськ з 24 вересня проходить пікетування райвиконкому та райкому КПРС під гаслами протесту проти союзного договору та проти служби громадян України за її межами.

У м. Коростень оголошено 30 вересня проведення мітингу «Ні – союзному договору!».

У Києві ширяться чутки про те, що уряд УРСР готується до 1 жовтня – дня, коли має відбутися всеукраїнський страйк та мітинг біля Верховної Ради – розіславши таємні накази: не видавати бензин автобусам, які везуть активістів Руху в Київ; працівникам ДАІ відправляти автобуси Руху назад; вводити «карантин» на кордонах областей; організовувати всеукраїнський день збору врожаю; ввести посилену охорону приміщень, які належать КПРС.

У м. Вінниця 25 вересня біля міськради місцевий Рух організував пікетування. Вимоги: вирішити питання національної символіки, повернути всіх військовослужбовців-громадян України для служби до республіки, припинити переслідування учасників «Мулявської голодовки».

7. РУХ-інформцентр, випуск за 27 вересня 1990 року

В Одесі 26 вересня відбулося пікетування Суворовського райвиконкому з вимогами закрити Припортовий завод, не підписувати новий союзний договір, призивати українських громадян лише для служби на території України.

У Донецьку триває 12-годинне пікетування облради і облвиконкому КПРС за участі Руху, УРП, Товариства української мови з вимогами не підписувати новий союзний договір, деполітизувати армію та КДБ, гарантувати проходження служби українським громадянам на території України.

У Житомирі на заводі верстатів-автоматів відбувся попереджувальний страйк на підтримку всеукраїнського страйку 1 жовтня. Головна вимога – не укладати новий союзний договір, деполітизувати армію, міліцію та КДБ,

урядові Масола та Кравчуку скласти повноваження.

У Прилуках 23 вересня відбувся 5-тисячний мітинг, на якому прийнято резолюцію: підняти над міськрадою синьо-жовтий прапор, узаконити національну символіку, відправити у відставку корумпованих осіб міського керівництва, деполітизувати армію, КДБ та МВС, не підписувати новий союзний договір.

8. РУХ-інформцентр, випуск за 28 вересня 1990 року

Представники УРП повідомляють, що на трасі Житомир–Київ на відстані 10-20 км від Києва розміщено війська у міліцейській формі, а на 19-му кілометрі траси, у піонерських таборах розміщено 140 військових Запорізького оперполку та 360 – Сімферопольського. Солдати екіпіровані кийками, саперними лопатами, щитками та автоматами. Солдати, за їхніми словами, перебувають тут для навчань до 10 жовтня.

У Києві циркулюють чутки про підготовку влади до страйку 1 жовтня:

- Продовжено навчання частин Київського військового округу, а частини, дислоковані в Києві, виїхали на навчання з боєкомплектom, чого раніше не було.
- Генерал-полковник Громов заявив, що він не дозволить “этим Лэвкам ничего ниспровергать», він виконуватиме накази лише Президента СРСР та Міністра оборони
- Армійські підрозділи, дислоковані в навчальному центрі біля м. Десна, знаходяться в стані підвищеної бойової готовності
- КДБ готують 4 групи співробітників по 50-100 чоловік, які будуть представляти громадськість та мають зупиняти автобуси з активістами, які їхатимуть до Києва. 4 групи розраховані на 4 головні автомобільні шляхи до Києва. Ще одна така група буде підслана в колону мітингувальників, тоді як інша її частина не буде допускати і таким

чином провокуючи сутички.

- Директори київських шкіл поширили серед учнів чутки, що 1 жовтня у Києві буде багато «екстремістів» зі Львова, які будуть бити людей та руйнувати пам'ятники.

26 вересня відбулася зустріч київської преси з підполковником Шапошніковим, заступником начальника УВС м. Києва. За його словами, кияни стурбовані майбутнім мітингом, тому київська міліція буде вживати всіх можливих засобів для захисту спокою. Він заперечив зв'язок між мітингом та скупчення військ довкола Києва. Він впевнений, що жодна політична організація не візьме на себе відповідальність під закликом до проведення страйку.

У Харкові 27 вересня відбувся мітинг, на якому прийнято резолюцію: не підписувати союзний договір, надати Декларації про суверенітет законного статусу, створити національну армію та всеукраїнську митну службу і банк, скасувати постанову про надання особливих повноважень Президенту СРСР, деполітизувати армію, КДБ, міліцію та навчальні заклади, виконати політичні та економічні вимоги донбаських шахтарів, підтримати всеукраїнський мітинг і провести страйк 1 жовтня, захистити ринок продовольчих та промислових товарів шляхом першочергового забезпечення ними населення республіки, припинити переслідування В. Новодворської.

У Вінниці 27 вересня відбувся 2-годинний попереджувальний страйк і мітинг історичного факультету педагогічного університету. Прийняли резолюцію до ВР УРСР: не підписувати новий союзний договір, громадяни України мають проходити військову службу на території України, деполітизувати армію та КДБ, проводити лекції в університетах українською мовою, підтримати загальнонаціональний страйк 1 жовтня.

У Києві 28 вересня начальник УВС м. Києва генерал-майор Недригайло відповів на питання депутатів міськради та представників громадських

організацій щодо подій, які очікуються 30 вересня та 1 жовтня. Він запевнив, що війська та зброя не будуть застосовані, міліція у місцях великого скупчення людей також буде без зброї. На питання, хто розповсюджує провокативні чутки про переворот, який нібито готує Л. Лук'яненко, генерал відповів, що не відповідає за дії заступника начальника Академії ППО генерал-майора Суровцева, що заява Суровцева – нісенітниця.

9. РУХ-інформцентр, випуск за 30 вересня 1990 року

У Києві 30 вересня відбувся всеукраїнський мітинг. Розпочався о 15.00 попри протидію влади, як-то влаштований сільськогосподарський ярмарок на майдані, де мав відбутися мітинг. Тому мітинг довелося проводити збоку від запланованого місця. За підрахунками автора статті, на мітингу було 100 тисяч людей: киян, делегатів з інших областей України. На мітингу виступили Юрій Щербак, Левко Лук'яненко, Дмитро Павличко, Іван Засєць, мер Львова Богдан Котик. Основний мотив виступів – рішуче заперечення підписання нового союзного договору, який багато промовців називали новою редакцією старого договору 1922 року. Критикували тогочасну систему правління, де компартія так і залишилася відігравати панівну роль попри скасування 6 статті Конституції, а також уряд Масола, якому не вдалося захистити українську економіку від пограбувань з боку союзних відомств. Серед вимог лунали також надання Декларації про суверенітет статусу конституційного акту і створення власних збройних сил. На мітингу виступив також голова Київської міськради Олександр Мосіюк, де сказав, що Президія міськради все ж таки ухвалила проведення маніфестації 1 жовтня. Після закінчення мітингу о 17.00 його учасники пройшли демонстрацією по Хрещатику, яка розтягнулася на декілька кілометрів. О 19.00 демонстрація закінчилася.

10. РУХ-інформцентр, випуск за 1 жовтня 1990 року

1 жовтня страйкували чверть київських підприємств, серед них завод «Арсенал», мотоциклетний, взуттєвий та другий таксопарк.

До обіду маніфестанти тричі пройшлися маршрутом, який їм визначила київська міськрада, та зупинилися біля Верховної ради. Сесія ВР на той момент зупинила свою роботу, оскільки більшість підтримала пропозицію Президії заборонити проведення мітингів, пікетів та демонстрацій на Радянській площі, яка прилягає до будинку Верховної Ради. Члени демблоку на знак протесту покинули залу. Площу перед Верховною Радою перегородили металевими бар'єрами, а в парку розташувався ОМОН. У бічних вулицях розмістили машини з піском, щоб перекрити шлях колоні. Головний мотив гасел, транспарантів – протест проти союзного договору, порівняння його з кайданами, які покриті свіжим лаком. Також вимоги відставки Кравчука і Масола. Делегація представників страйккому близько 13.00 зайшла до ВР і передала вимоги до Президії ВР. На перше жовтня оголошено політичне голодування студентів.

У Закарпатті теж проходив мітинг з аналогічними вимогами.

Зі Львова 29 вересня виїхали 60 студентів до Києва на політичну студентську голодовку, ще 200 студентів вирушить до Києва 1 жовтня.

11. РУХ-інформцентр, випуск за 2 жовтня 1990 року

Київській міській страйковий комітет наводить відомості про результати страйку: у Тернополі страйкували 94 % підприємств, у Львові – 65–70 %, у Полтаві три заводи, у Донецьку та Луганську – мітинги на підтримку страйку. У Києві страйкувало близько 350 тис. чоловік. На багатьох київських підприємствах адміністрація оголосила 1 жовтня вихідним або інвентаризаційним днем. Частина підприємств направили 1 жовтня делегації та підтримали вимоги.

Голодування студентів. Студенти-члени УСС 2 жовтня о 10.30 розпочали голодування на Площі Незалежності. Їхні вимоги: відставка уряд, прийняття закони про політичні партії та громадські організації, новий закон вибори, призначення нових виборів на багатопартійній основі не пізніше весни 1991 року, націоналізація майна КПУ та ЛКСМУ, оголошення мораторію на укладання політичних договорів протягом року, повернення в Україну всіх громадян УРСР, які відбувають службу за межами республіки, проходження військової служби в Україні юнаками цього річного та наступних призовів. О 12.00 годині на площі було близько 300 студентів, з яких 100 оголосили голодовку. Студенти на підтримку акції УСС продовжували перебувати. Приїхали студенти зі Львова, Дрогобича, Івано-Франківська, Запоріжжя, Луганська, Дніпропетровська та Сум.

2 жовтня було побито частину жінок-пікетувальниць на вул. Кірова (веде до ВРУ), яка була перекрита кордоном ОМОНу. Побиття припинилося лише після втручання Л. Лук'яненка, С. Хмари, О. Шевченка (депутатів)

12. РУХ-інформцентр, випуск за 3 жовтня 1990 року

Новини про першу добу голодування: все минуло спокійно, на площі 50 наметів, близько 200 студентів, юрба киян. Вранці голодуючих відвідав начальник УВС генерал-майор Недригайло. Юрій Баранович, київський режисер, заклик присутніх пікетувати приміщення Держтелерадіо, яке ігнорує голодовку.

Ланцюги міліції та міліції біля ВР знято, проте парк навколо став «місцем відпочинку» для них.

Про роботу сесії ВР 3 жовтня висловилися Іван Драч та Михайло Горинь. Іван Драч сказав про необхідність відставки Масола, Горинь – про критику уряду, чию програму він назвав «колоніальною та грабіжницькою».

У Луцьку страйкували студенти педагогічного інституту, на мітингу було близько 2 тис. людей.

13. РУХ-інформцентр, випуск за 8 жовтня 1990 року

Зліт ветеранів війни, праці та в'язнів фашистських концтаборів. Були чутки, що ветерани хочуть розігнати студентів і повалити намети. Тому охороняти студентів прийшли з 10 тис. киян. Ветерани в компанії з військовими пройшли Хрещатиком, несучи портрети Леніна, прапори, транспаранти «Ні – націоналізму!», «Фашизм не пройде», «Геть Рух», «Ленін жил, жив и будет жить». Люди, що зібралися коло студентського табору, зустріли процесію мовчки. Троє ветеранів непомітно підійшли до пам'ятника Леніну і поклали квіти. Охороняли ветеранів кількасот ОМОНівців.

14. РУХ-інформцентр, випуск за 9 жовтня 1990 року, вечірній випуск

На середу 9 жовтня у таборі 163 голодуючих студенти. 4 відправлено в 14 клінічну лікарню. 8 у дуже тяжкому стані. Решта важко переносять голодування за низької температури повітря (уночі +3...+4). Члени комітету "Гельсінки-90" звернулися до міжнародних ЗМІ із закликом оприлюднити факт голодування.

У Житомирі оголосили голодовку 5 жінок з Комітету солдатських матерів області. На майдані перед облрадою поставили намет з вимогами:

zareєструвати обласний комітет Спілки солдатських матерів, припинити діяльність призовних комісій в області до позитивного рішення питання про військову службу, місцевим радам захищати втікачів-призовників, виділити годину ефірного часу на обласному радіо для передач про роботу Комітету солдатських матерів, задовольнити вимоги голодуючих студентів в Києві.

15. РУХ-інформцентр, випуск за 10 жовтня 1990 року

У Києві міліція затримала підозрюваного, який намагався підкинути вибухівку у наметове містечко. Це був курсант першого року Київського загальновійськового училища.

Студенти голодують восьму добу. Їх обстежують медики з 14 лікарні, що коштує студентам щоденно 300 рублів. 9 жовтня 4 студентів оголосили суху голодовку. Один з них – Василь Любенко, киянин, випускник Київського університету – підтвердив, що дехто з голодуючих хоче вдатися до самоспалення.

В Одесі набирає сил організація «новоросів»: щотижня виступають по телебаченню, виходить 15-тисячним тиражем їхнє видання.

В Івано-Франківську демонтували пам'ятник Леніну.

16. РУХ-інформцентр, випуск за 11 жовтня 1990 року

Одна з вимог студентів – відставка Масола, який не може відстоювати ті закони і постанови, які прийняла останнім часом ВРУ – Декларація про суверенітет та Закон про проходження військової служби громадянами України на території України. Масол 10 жовтня заявив, що відставки він не просить. Це викликало події, які сталися 10 жовтня. Сотні киян вийшли на площу по закінченню сесії. Ввечері відбувся 40-тисячний мітинг, на якому 5 нардепів оголосили, що приєднуються до студентів: Степан Хмара, Левко Горохівський, Ігор Колинець, Олександр Гудима, Марія Куземко. Вони та ще декілька депутатів написали звернення, яке хотіли б зачитати в прямому ефірі. Проте Кравчук заборонив впускати до Держтелерадіо представників цієї групи. Тоді декілька тисяч киян перекрили Хрещатик і почали пікетувати Держтелерадіокомітет. Пікет тривав 2 години, доки о 21.27 не почалася пряма трансляція, на якій нардеп Бедь зачитав звернення. Через 30 хв виступив Кравчук із заявою, що він ніколи не забороняв трансляції і що він не має навіть такого права. Але просив робітників і селян подумати над зверненням, у якому містяться заклики готуватися до акту громадянської непокорі, страйків та відозв консервативних депутатів. Заявив також, що жодної вимоги студентів не відкидає, але для їхнього вирішення потрібен час.

17. РУХ-інформцентр, випуск за 12 жовтня 1990 року

Вчетверте за місяць перекрито Хрещатик. Цього разу це зробили близько 10–12 тисяч студентів київських ВНЗ та технікумів (далі наведено перелік).

Вирішено у понеділок, 15 жовтня, провести всеукраїнський студентський страйк. Хтось з натовпу повідомив, що на даний момент Кравчук перебуває на заводі «Більшовик» і маніфестанти пішли туди, перекрили рух транспорту та повсідалися прямо на асфальт. Через 30 хв. приїхав генерал-майор Недригайло. З заводу вийшла Марія Куземко, яка була також на зустрічі робітників з Кравчуком. Вона запропонувала блокувати магістраль до переможного кінця, але Олесь Доній заперечив, сказавши, що «тут, під стінами заводу, всі уже зрозуміли, що Кравчук – звичайний хитрий демагог», тому з ним нема про що говорити. Тому натовп розійшовся. Головна вимога студентів – прямий телеефір (далі наведено заяву студентів). Студенти вимагають 2-годинного ефіру у вечірній час з прямим телефонним зв'язком та попереднім повідомленням у ЗМІ про цю передачу. Наполягають на виконанні вимоги до 22.00 14 жовтня.

На Київщині, Макарівський р-н, третій день голодовка.

У с. Іванівка, Тернопільська обл., 58 учнів старших класів оголосили голодовку як солідарність зі студентами у Києві. 12 жовтня у Тернополі відбувся бойкот навчання та мітинги у школах.

18. РУХ-інформцентр, випуск за 13 жовтня 1990 року

Голодують 34 студенти з 2 жовтня, всього голодуючих 180, у наметовому містечку присутні 400 студентів. Шостий день сухої голодовки в українця з Іркутська, він у надзвичайно важкому стані. 12 жовтня «швидка» забрала одного з голодуючих (перфоративний розрив кишечника). Декілька студентів лежать у лікарні з запаленням легень.

12 жовтня – голодовка ряду колишніх в'язнів радянських таборів.

Для голодуючих головна проблема – відсутність про їхню акцію в інформаційному просторі. Фактично, повідомлення про голодовку дають лише українські служби радіо «Голос Америки» та «Свобода».

До голодуючих приходила знімальна група московської програми «Взгляд». Розпитували про голодовку, були здивовані вимогою про непідписання союзного договору. Знімальна група зафіксувала лише загальний вигляд наметового містечка, інтерв'ю взяли лише у кількох голодуючих, до лідерів голодовки поставилися з нерозумінням.

У Вінниці масово підтримали київську голодовку, зібрано понад 10 тис. підписів.

У Львів з 9 жовтня страйкують усі ВНЗ до 14 жовтня.

19. РУХ-інформцентр, випуск за 15 жовтня 1990 року

14 жовтня у Донецьку молодь на площі Леніна організувала перманентну ланцюгову голодовку на підтримку голодуючих в Києві. Донецький університет веде підготовчу роботу до студентського страйку.

У Тернополі продовжується голодування 62 студентів й учнів. 9 студентів виїхало до Києва 13 жовтня. Одне із виставлених гасел “Кравчук – убивця студентів”. Третій день загальнообласного страйку: 4 інститути, усі техніку та училища, 21 школа. 14 жовтня відбувся 60-тисячний мітинг.

У Вінниці – страйк, у Могилів-Подільську та Тульчині 14 жовтня пройшли мітинги.

20. РУХ-інформцентр, випуск за 15 жовтня 1990 року, вечірній випуск

З Рівного ще 3 жовтня виїхала перша група студентів на підтримку голодуючих у Києві. 12 жовтня провели збір грошей та речей для студентів у Києві.

21. РУХ-інформцентр, випуск за 16 жовтня 1990 року

Ввечері 15 жовтня студенти Київського державного університету захопили червоний корпус, заблокували вхід, підняли синьо-жовтий прапор. Нарада ректорів київських ВНЗ підтримала студентський страйк.

В Івано-Франківську страйкують всі ВНЗ міста та школи.

У Полтаві продовжують безстрокову голодовку 5 людей.

Чернівецький університет включився в загальноукраїнський студентський страйк.

У Донецьку під час прямого ефіру «Політична карта Донбасу» виступали різні політичні партії, рухи, страйком шахтарів. Представник останнього заявив: «Ми подивимося, хто нам більше запропонує – України чи Союз, і тоді з'ясуємо своє ставлення до союзного договору».

У Львові викладачі та студенти медичного інституту оголосили голодовку солідарності.

У Харкові страйкують студенти Харківського університету, повним складом – філфак.

У Луцьку провели мітинг солідарності.

У Тернополі продовжується загальний страйк навчальних закладів, голодують 200 студентів.

22. РУХ-інформцентр, випуск за 17 жовтня 1990 року, ранковий випуск

У Києві 15 жовтня представники страйкових комітетів України звернулися до голодуючих студентів утриматися від закликів до всеукраїнського страйку, вважаючи його передчасним і непідготовленим.

16 жовтня багатотисячна маніфестація студентів рушила до ВР із гаслами «Ганьба КПУ» та «Геть Масола й Кравчука». На майдані перед ВР – 10 наметів, 50 студентів. У Верховній раді – протистояння демблоку з “групою-

239”. Студенти мають намір 17 жовтня закликати до страйку на підприємствах, організаціях та транспорті. Представники страйккому не очікували цього, бо вважають такий акт громадянської непокори передчасним, бо він вимагає ретельної підготовки.

17 жовтня декілька колон студентів знову вирушили до ВР, близько 100 тис. Колони стають організованішими та дружнішими.

В Ужгороді 16 жовтня страйкували студенти Ужгородського університету. У

Вінниці 16 жовтня страйкували студенти педагогічного університету.

У Луцьку 16 жовтня – мітинг студентів, а 17 жовтня – страйк політехнічного та педагогічного інститутів.

В Івано-Франківську 16 жовтня відбувся страйк і мітинг всіх ВНЗ. Страйккоми міста оголосили готовність №1

У Запоріжжі 16 жовтня відбулися студентські пікети з гаслами «Смерть голодуючих братів-студентів – ганьба нам усім», «Ті, кого хвилює доля України, підтримуйте наших братів, які голодують у Києві», «Комунізм хай захищають комуністи». Міліція намагалася розігнати пікет, проте перехожі почали гуртуватися біля студентів. 17 жовтня почалося голодування студентів.

У Чернігові почали голодовку 8 людей, які є представниками Руху та УРП.

У Тернополі продовжується страйк всіх ВНЗ. На зборах ректори ВНЗ та директори шкіл підписали відозву про повну підтримку страйку та голодовки та направили її до ВР. На площу, де голодують студенти, ведеться радіотрансляція «Свободи». Група студентів (50 людей) виїхали до Кам’янця-Подільського та Сум для організації страйків. Робітники Тернополя направили у фонд студентського страйккому 10 тис. рублів, УРП – 1 тис.

У Чернівцях третій день страйкує Чернівецький університет. Встановлено студентські пікети на центральних вулицях і майданах міста.

23. РУХ-інформцентр, випуск за 18 жовтня 1990 року, ранковий випуск

У Києві студенти Київського державного університету продовжують окупаційний страйк «червоного корпусу» і «жовтого корпусу». Вчена рада висловила підтримку студентам, але вважає окупаційний страйк недемократичною акцією, вимагає звільнити приміщення та обіцяє не порушувати проти активістів кримінальної справи.

Закінчилася голодовка студентів. 17 жовтня досягнуто компромісу між узгоджувальною комісією ВРУ та представниками голодуючих студентів.

Ввечері 17 жовтня студентський табір під ВР згорнули. До вечора 18 жовтня згорнуть і основний табір. Про це повідомили ввечері 17 жовтня в прямому телеефірі студентські лідери Маркіян Іващишин та Олесь Доній. Вони закликали робітників і селян створювати страйкками, щоб продовжити почате студентами. Підписані з узгоджувальною комісією документи вони назвали перемогою. Закликали всіх студентів та учнів 18 жовтня вийти на навчання. Вранці 18 жовтня відбувся останній, завершальний мітинг.

24. РУХ-інформцентр, випуск за 19 жовтня 1990 року

У Тернополі студенти припинили голодовку і страйк. На завершальному мітингу вирішили зберігати страйкову готовність.

Продовжують надходити гроші для голодуючих студентів: від з'їзду журналістів, деякі інститути НАН, з різних сіл міст.

25. РУХ-інформцентр, випуск за 20 жовтня 1990 року

У Хмельницьку студенти Хмельницького технічного інституту оголосили страйк 17 жовтня, 18 жовтня створили ініціативну групу Студентського Братства. Комсомольська організація вузу передала їм 25 тис. рублів.

У Рівному київські події викликали серед молоді хвилю національного і політичного підйому: надсилали гроші і речі, їздили до Києва підтримувати студентів, 17 жовтня організували мітинг і наметове містечко, 18 жовтня – страйк і мітинг, з резолюцією про деполітизацію освіти та передачу майна облкому КПРС та потреби міста.

У Луцьку 19 жовтня відбувся студентський мітинг на Театральній площі.

26. РУХ-інформцентр, випуск за 22 жовтня 1990 року

В Івано-Франківську продовжили страйк медичний інститут з вимогою звільнити консервативних викладачів і тих, хто зловживають службовим становищем.

У Полтаві на студентському мітингу у резолюції записано: припинити призов українців за межі республіки, скасувати постанову президії облради про неприпустимість діяльності політизованих груп в області, припинити репресії проти демократичних організацій.

Львівська рада постановила відмінити військовий парад та демонстрацію 7 листопада.

У Луцьку 17 жовтня підняли синьо-жовтий прапор над педагогічний інститутом, а 18 жовтня – над політехнічним.

20 жовтня відбулася Друга сесія Великої ради Руху, на якій розглядали питання: репресії проти учасників голодування та страйків, про порушення карних справ з приводу захоплення Київського державного

університету та Політехнічного інституту в Києві, про відомості щодо утисків та наказів про виключення студентів за участь у страйках, мітингах.

27. Випуск «Українське студентство» за лютий/березень 1990 року

«Українське студентство» – орган Київської крайової організації УСС.

Випуск присвячений лютневому студентському страйку та арешту його учасників.

С. 1 «Чого ми хочемо» – автор Михайло Свистович. Вимоги підвищення стипендії, покращення умов проживання в гуртожитках, зниження плати за проїзд, можливість влаштуватися на роботу без прописки, автономізація вишів, обрання органів студентського самоврядування.

С. 2-4 «Студентський страйк». Акція студентської єдності за ініціативи УСС

20-21 лютого 1990 р. В акції взяли участь студенти Львова, Чернівців, Києва,

Дніпропетровська, Харкова, Донецька. Страйк носив попереджувальний характер. Вимоги: скасування обов'язкового вивчення марксистсько-

ленінських дисциплін, стипендія не нижче прожиткового мінімуму,

забезпечення гуртожитками, рівні права для студентів, добровільне навчання на військовій кафедрі, деполітизація та автономія навчальних закладів,

скасування парткомів у вишах. В Києві страйкували та пікетували 20 лютого КДУ, Політехнічний, Педагогічний, Художній, Театральний, КІБІ,

Народного господарства. Результати страйку: представників УСС запрошено на переговори з Міністерством вищої та середньої освіти

УРСР, в деяких вишах Києва студенти отримали гарантовану стипендію, декілька вишів відмінили іспит з історії КПРС та наукового комунізм, скоротили кількість годин з медичної підготовки.

21 лютого провели мітинг у Києві біля пам'ятника Шевченку, виступали члени Київського студентського страйкому О. Доній, В. Кириленко,

В. Чемерис. Чемериса того ж дня заарештували та інкримінували організацію несанкціонованих студентських мітингів. Засудили до 15 діб ув'язнення. Він оголосив голодовування. УСС опублікували заяву від 25 лютого з приводу арештів студентів, які 23 лютого пікетували Київську міську раду з вимогами звільнити В. Чемериса. Пікетували з плакатами «Свободу Чемерису» та синьо-жовтим прапором. Пікет тривав 20 хв, поки міліція не розіграла та затримала 17 активістів, 13 з яких були членами УСС. 10 студентів засудили на 5, 10 та 15 діб. Арештованим вдалося передати записку інформцентру УСС, де вони описали всі порушення при затриманні та проведенні суду.

28. «Грюндік», №6, вересень 1990 року

Орган друку інформаційного сектору Студентського Братства Львівського Політехнічного Інституту.

С. 1 «Вимоги Студентського братства м. Львова до адміністрації львівських вищих та середніх спеціалізованих учбових закладів». Вимоги стосуються а)

деполітизації навчального процесу, автономізації вишів, реабілітації репресованих студентів та викладачів (виконати ці вимоги до 1 листопада

1990 року); б) надання всім студентам стипендії на рівні прожиткового мінімуму з урахуванням інфляції, екстериторіальність вишів, викладання українською мовою (виконати ці вимоги до 1 січня 1991

року); в) припинити цільові набори абітурієнтів з-поза меж України, студенти-іноземці платять за навчання в інвалюті безпосередньо вишу (виконати ці вимоги до 1 вересня 1991 року)

С. 2 Звернення Студентського братства Львова щодо непідписання нового союзного договору. Описують його як нове ярмо для України, як загрозу економічного безладу, занепаду української культури та русифікації. Заклик розпочати з кінця вересня голодування в знак протесту. 27 вересня провести попереджувальний страйк у вишах Львова. Вимоги: не підписувати договір, сформувати українські збройні сили, достроково припинити повноваження ВРУ, розпуск КПУ та націоналізація її майна.

29. «Замкова Гора», ч. 1, січень 1990 року

С. 1 – Звернення до читачів з приводу першого випуску видання київської організації Спілки Національної Української Молоді (СНУМ).

С. 2 – Програма Київської організації СНУМ, де прописано основні ідейно-

програмні засади та програма найближчого часу (ухвалена на зборах 27

листопада 1989 року). В основі – український національний патріотизм,

розбудова Української Соборної Самостійної Держави (УССД), створення дієздатних структур, національне підґрунтя для молоді.

30. «Замкова Гора», ч. 2, лютий 1990 року

Номер присвячений питанням службі в армії, історії військових формувань

(УПА), організованому СНУМ мітингу 4 лютого, нараді СНУМ у січні та питанням національної ідеї.

С. 1 – Нарада СНУМ, представники різних крайових організацій (Донецьк,

Житомир, Київ, Львів, Рівне, Тернопіль, Хмельницький, Чернігів). Мета – прийняття основних принципів. Опубліковано резолюцію. Головна мета – побудова УССД. Головний ворог українського народу – КПРС. Гасло на виборах – «Рада без комуністів», відмова підтримувати «угодовців».

Найближче завдання – розпочати кампанію протесту проти служби молоді України за межами республіки.

С. 2 – Мітинг 4 лютого, організований СНУМ. Національні прапори, по закінченню мітингу – до пам'ятника Шевченку з гаслами «Геть шосту статтю», «Уряд у відставку», «Волю Україні».

С. 8 – стаття Д. Корчинського «Гасла моменту», головне гасло – «Рада без комуністів», головне завдання – сформувати розуміння у всіх мешканців республіки, що в усьому винні комуністи, про опортунізм Руху.

31. «Замкова Гора», ч. 3, квітень 1990 року

С. 1 – Відозва Громадського комітету захисту молоді від примусової служби за межами України. У Києві з ініціативи СНУМ 20 березня було створено Громадський комітет захисту молоді від примусової служби за межами України. Мета – захист прав. Вимоги: проходження служби в Україні, не використовувати ЗСУ в поліційних цілях, закон про альтернативну цивільну службу, дієвий правовий захист військовослужбовців.

32. «Замкова гора», спецвипуск, травень 1990 року

Спецвипуск присвячений подіям 22 квітня та арешту Миколи Бердника та Андрія Духовнікова.

С. 1 – про бездіяльність Руху.

С. 2 – хроніка подій 22 квітня. Організований СНУМ мітинг, ключовий момент якого – покладання колючого вінка до пам'ятника Леніна: «Цим кроком молодь вирішила продемонструвати своє ставлення до «вождя» як до одного з найбільших тиранів людства, який приніс мільйонні жертви і страждання на терени України». Покладали вінок Микола Бердник та Андрій Духовніков. 25 квітня прокуратура порушує кримінальну справу за «фактом виняткового цинізму». 13 і 15 травня арештовані М. Бердник та А. Духовніков відповідно. 16 травня СНУМ організовує демонстрацію від ВР до міськради. 17-19 травня – цілодобове пікетування, підтримане УСС. 20 і 21 травня – мітинги.

С. 3 – заява матері Духовнікова про незаконність арешту та утримання.

33. «Братство», №2(8), березень 1990 року

Видання Студентського братства м. Львова.

Хроніка подій студентських мітингів 20-21 лютого, арешт студентів у Києві,

страйки з цього приводу у Львові. Маркіян Іващишин: «Боротьба за студентські права – це політична боротьба, боротьба за владу».

34. «Братство», №3(9), березень 1990 року

С. 1 «Передматова агонія» – стаття про київські події, страйки у Львові, про організацію страйків та мітингів у Львові. 7 березня арештованих у Києві студентів випустили.

С. 2 – розповідь одного з арештованих студентів І. Сліпецького про події, сам арешт та перебування в СІЗО.

35. «Молода Галичина», №115, 25 вересня 1990 року.

Львівська обласна газета, до квітня 1990 року – «Ленінська молодь», видання Львівського ЛКСМ.

С. 1 – «Воля або смерть». Це лозунг, під який львівські студенти їдуть на голодування до Києва 2 жовтня в знак протесту проти підписання нового союзного договору. Про це повідомили на мітингу 21 вересня у Львові, також закликали до всеукраїнського політичного страйку 1 жовтня.

36. «Молода Галичина», №118, 2 жовтня 1990 року

С. 1 – Інтерв'ю з Андрієм Винничуком (Студентське братство м. Львова):

голодування у Києві – ідей СБ м. Львова, їде 160 людей.

37. «Молода Галичина», №119, 4 жовтня 1990 року

С. 1 - «Студенти розпочали політичну голодівку». На акцію поїхали 150

членів СБ м. Львова, також з Дніпродзержинська, Вінниці, Дрогобича та Сум. Міліція та ЗМОП(ОМОН) оточили та погрожують. Л.Кравчук під час засідання сесії ВР зачитав вимоги голодуючих, оголосив перерву в роботі сесії, аби уникнути обговорення вимог.

38. «Молода Галичина», №121, 6 жовтня 1990 року

С. 1 – «Тривожний місяць жовтень» – стаття від Олега Волкуна, учасника акції, про ставлення людей та міліції, інтерв'ю з головним лікарем наметового містечка.

39. «Молода Галичина», №123, 13 жовтня 1990 року

С. 1 - «Курінь студентський не відступає» – інтерв'ю з Олегом Покальчуком. «Голгофа у центрі Києва: дводенна хроніка голодування студентів» – інтерв'ю з Маркіяном Іващишиним.

40. «Молода Галичина», №129, 27 жовтня 1990 року

С. 2 – «Гранітне братство» – стаття Олега Кузана про події в Києві, підтримку людей, тиск лікарів 14 лікарні, про страйк 12 жовтня та перемогу студентів.

Державний галузевий архів Служби безпеки України

41. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001119, арк. 6–9

«Справка о подрывных устремлениях противника к студенческой молодежи и процессах в этой среде», 19 квітня 1988 р. Поширення серед студентської молоді націоналістичних поглядів, зацікавлення вивчення історії України, відмова від проходження військової служби. Такі тенденції КДБ трактують як інспіровані західними агентами та спецслужбами.

42. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001120, арк. 267–269

«О спекуляциях по поводу украинской национальной символики», 19 грудня 1988 р. Спроби інтелігенції та особливо студентів відродити та використовувати жовто-синій прапор та тризуб як національні символи.

43. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001125, арк. 64–66

«О подрывных действиях из-за рубежа и антисоциалистических элементов в республике в связи с предстоящими выборами», 15 лютого 1990 р. Західні організації намагаються проштовхнути на виборах народних депутатів УРСР антисоціалістичних представників організацій Української гельсінської спілки та Руху, надаючи їм матеріальну допомогу та використовуючи ЗМІ (радіо, незалежну пресу) як канали поширення передвиборчої програми кандидатів.

44. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001125, арк. 71–72

«О готовящейся студенческой забастовке», 15 лютого 1990 р. Про підготовку УСС всеукраїнського студентського мітингу 20–21 лютого, вимога та плани практичної реалізації.

45. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001125, арк. 77–79

«О некоторых тенденциях развития негативных проявлений в республике и мерах по их предупреждению», 20 лютого 1990 р. Про діяльність демократичних організацій, зокрема УГС та СНУМ, організацію мітингів, страйків та передвиборну кампанію. КДБ пропонує оголосити мораторій на проведення будь-яких «дестабілізаційних» політичних акцій до 1 липня 1990 р.

46. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001125, арк. 90–92

«О нагнетании националистами антиармейских настроений», 28 лютого 1990 р. Про мітинги проти служби за межами України, організовані УГС, УНП та СНУМ.

47. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001125, арк. 109–112

«О развитии обстановки в г. Львове и области», 13 березня 1990 р. Націоналістичні та «екстремістські» настрої в Львівській області, збільшення кількості несанкціонованих мітингів. Передвиборна діяльність таких сил відтіснила офіційних опонентів. УГС організовує «антисупільні» акції, заклики до відставки обкому, виходу КПУ і комсомолу, до створення самостійної влади та військ. Ігнорування встановленого законом порядку проведення мітингів та демонстрацій. Видання Львівської обласної комсомольської організації «Ленінська молодь» перейшло на позиції демократичних сил. Проникнення націоналістичних настроїв в інші області: живий ланцюг 22 січня, акції Студентського братства для звільнення арештованих студентів у лютому.

48. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001125, арк. 157–159

«О сборище “Спілки незалежної української молоді” (СНУМ) и акциях 22 апреля с. г.», 23 квітня 1990 р. Проведення СНУМом акцій 22 лютого у Києві, Львові, Дрогобич, Луцьк (21 квітня), головні лозунги яких проти КПРС та покладання колючих вінків до пам’ятника Леніну, якого називали «катор українського народу».

49. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001125, арк. 183–186 «О негативных проявлениях в дни празднования 1 мая», 3 травня 1990 р.

Виступи в містах України проти КПУ, з різними лозунгами проти радянської влади.

50. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001126, арк. 81–85

«О подрывной деятельности зарубежных ОУН против Украинской ССР», 19 липня 1990 р. Про фінансування Руху, УРП та поширення національних ідей, використання членів УСС та СНУМу як інформаторів для «Українського пресового агентства» (Великобританія).

51. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001126, арк. 191–192

«О складывающейся обстановку в г. Киеве», 27 вересня 1990 р. Інформування ВР та Кравчука про запланований страйк та мітинг 1 жовтня, рекомендації інформувати населення міста про майбутні події через ЗМІ.

52. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001126, арк. 199–201

«О мерах по контролю за развитием обстановки в г. Киеве», 27 вересня 1990 р. Дані про кількість очікувану на мітингах 30 вересня та 1 жовтня, про пункти резолюції, про плани поставити наметове містечко та голодування

студентів, аналіз настроїв населення, прийняті КДБ заходи щодо контролю за ситуацією.

53. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001126, арк. 211–213

«О реагировании населения республики на акцию оппозиции в г. Киеве 10 октября 1990 года», 12 жовтня 1990 р. Зріз настроїв населення та оцінка діяльності Верховної Ради, виступу в прямому ефірі групи депутатів 10 жовтня, пропозиція щодо реагування ВР на події 10 жовтня у ЗМІ.

54. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001126, арк. 218–221

«Про надзвичайну ситуацію в республіці», 14 жовтня 1990 р. Записка для Л. Кравчука та ВР УРСР щодо економічної, соціально-політичної та криміногенної ситуації в Україні та рекомендаційні пункти щодо вирішення проблем.

55. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001127, арк. 40–43

«О развитии обстановки в республике в связи с привлечением депутата С. Хмары к уголовной ответственности», 19 листопада 1990 р. Реакція суспільства на арешт С. Хмари, відгуки та заяви Руху, «Меморіалу» та УРП, про проведені мітинги на захист С. Хмари, про плани «політизованих структур» готувати «добровільні дружини».

56. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001127, арк. 48–51

«О попытках создания в республике военизированных структур», 24 листопада 1990 р. Про діяльність воєнізованих груп Руху, СНУМу, Української міжпартійної асамблеї, ініціативних комітетів щодо створення українських національних збройних сил, поширення ідей про необхідність

створення власної армії, кампанії з реабілітації ОУН та УПА. Дані щодо поширення та кількості незаконної зброї в республіці.

57. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001127, арк. 52–56

«О развитии ситуации в республике», 24 листопада 1990 р. Про позитивне ставлення частини населення до зняття недоторканості з С. Хмари та інших подій жовтня як результат ефективної пропагандистської роботи.

Інформування про плани та діяльність у зв'язку зі справою Хмари Руху, УРП. Оцінка поїздки Драча, Павличко та Гориня до Парижа, де вони негативно висловлювалися про політику Москви щодо України. Плани опозиції провести всезагальний страйк. Мітинг СНУМу. КДБ розглядають справу Хмари та ставлення трудових колективів східних і центральних областей як визначальні фактори у формуванні суспільної думки.

58. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001127, арк. 72–75

«О некоторых изменениях в тактике деятельности деструктивных сил», 4 грудня 1990 р. Звіти про позитивний вплив проваджуваної владою «антинаціоналістичної пропаганди», з'їзди Руху та прийняті демократичною опозицією планів заходів щодо боротьби з «реакцією та наступом влади».

59. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001127, арк. 93–95

«О замышляемых деструктивными силами антиобщественных акциях», 12 грудня 1990 р. Плани Руху, УРП, СНУМу, УСС, Студентського братства Львова блокувати з'їзд КПУ, провал страйку, плани щодо проведення тижня протестів проти союзного договору та закінчити його голодуванням на Красній площі в Москві.

60. ДГА СБУ, ф. 16, оп. 1, спр. 00001131, арк. 52–54

«О замыслах деструктивных элементов по дестабилизации обстановки в республике», 6 серпня 1991 р. Плани Руху та студентських організацій (УСС, СНУМ) щодо активізації протестної діяльності восени, проведення агітаційної діяльності проти підписання союзного договору, використання серпневих культурних подій як можливість агітаційної роботи в південних та східних областях.

Центральний державний архів громадських об'єднань України

Фонд 1. Центральний комітет компартії України

Опис 32. Загальний відділ

Том 3

Справа 2555

Розпочато 13 січня 1989 р.

Закінчено 10 квітня 1990 р.

Арк 9. О самодіяльних формуваннях 21 січня 1989 р.

Арк 61-62. Ідеологічна робота в Київському університеті.

Арк 112. Політична ситуація на Донбасі.

Арк 156. Побиття на Майдані 23 жовтня 1989 р.

Арк 174. Мітинг Руху 3 грудня 1989 р.

Арк. 177-185. Мітинг в Києві 10 грудня 1989 р.

Арк 188. Політична ситуація в республіці. СНУМ.

Арк 218. Установчий з'їзд УСС.

Арк 227. Календар подій на 1990 р. які можуть бути використані націоналістами чи сіоністами.

Справа 2661

Розпочато 15 травня 1989 р.

Закінчено 14 грудня 1989 р.

Арк 17. Голодовка проти заборони символіки 1 серпня 1989 р.

Справа 2676

Інформація відповідальних чергових по апарату ЦК КПУ про оперативну обстановку в республіці. Страйки.

Розпочато 2 серпня 1989 р.

Закінчено 31 жовтня 1989 р.

Справа 2751

Записки, інформації, довідки, телеграми відділу організаційно-партійної і кадрової роботи ЦК компартії України.

Розпочато 15 січня 1990 р.

Закінчено 18 лютого 1991 р.

Арк 31. ЦК КПУ, 30 березня 1990 р.

Про підготовку до першої сесії Львівської обласної Ради народних депутатів.

Більшість депутатів носять значки руху. 80% належать до так званого демократичного блоку (Рух, Товариство української мови, УХС, СНУМ та ін). Запропонували вивісити жовто-блакитний прапор та прибрати бюст Леніна з зали засідань.

Арк 37. ЦК КПУ, 4 квітня 1990 р.

Щодо ситуації в Червонограді. До влади прийшли люди з відверто сепаратистськими та націоналістичними поглядами. Жодного члена КПРС серед депутатів міської ради. У львівській області перебуває замісник міністра внутрішніх справ УРСР, серед особистого складу органів внутрішніх справ проведено пояснювальну роботу.

Арк 47. Прокуратура УРСР, 14 квітня 1990 р.

Пояснювальна записка щодо порушення законності в діяльності народних депутатів місцевих рад Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської областей, а саме використання так званої національної символіки, формуванні органів влади та управління, виборах службових осіб.

Арк 75. ЦК КПУ, 14 травня 1990 р.

Про рішення місцевих рад, що суперечать законодавству. Львівська обласна рада народних депутатів вважає недоцільним членство в партії працівників правоохоронних органів та прокуратури. Обласною радою прийнято рішення про визнання національної символіки на території області.

Арк 113. 3 серпня 1990 р. Телеграма першого секретаря міського комітету Червонограда. Обурені бездіяльністю Кравчука щодо знесення пам'ятників Леніну

Арк 127-128. Мітинг у Харкові за укладання Союзного договору. Резолюція на підтримку КПУ.

Арк 203. 17 жовтня 1990 р. Телеграма секретаря Стрийського міськкому компартії України до ЦК КПУ.

Комуністи Стрийщини обурені діями демократичного блоку, який організував бойкотування приміщення міськкому партії. На знак протесту працівники міськкому оголошують голодування.

Арк 204. Правда України, 19 жовтня 1990 р.

Деструктивні сили штурмують міський комітет партії у місті Стрий.

Арк 252. Позачергова сесія Львівської облради про політичну ситуацію та захист демократії, 29 листопада 1990 р.

Арк 266. Протест Львівської обласної ради проти рішення арештувати Хмару. Символічне Голодування. 25 грудня 1990 р.

Справа 2763

Розпочато 10 січня 1990 р.

Закінчено 30 квітня 1990 р.

Арк. 5-8 ЦК КПУ. 12 січня 1990 р. Підсумки всесоюзного студентського форуму.

Українська студентська спілка, Студентське братство, Конфедерація студентів України, Вільна хвиля, Соціал-демократи, Анархо-синдикалісти.

На молодь впливають страйки, мітинги, бойкот військових кафедр.

В неформальних об'єднаннях беруть участь 10% студентів.

Сепаратизм, націоналізм, антирадянські-антипартійні настрої, догматизм, схоластика.

З 1988 р. спроби відмовитися складати іспити з суспільнознавства у Київському та Львівському університетах.

Викладачі ґрунтовно критикують марксизм-ленінізм.

Завідуючий ідеологічним відділом ЦК КПУ

Арк 9-13. План заходів по організації постанови «Про підсумки всесоюзного студентського форуму» Залучати молодь до лав КПРС Зустрічі, діалоги зі студентами Закон УРСР про молодь

Здійснити перебудову вивчення суспільних наук Організувати взаємодію ЛКСМУ з неформальними організаціями Завідуючий ідеологічним відділом ЦК КПУ.

Арк 22. Телеграма Кравчуку: не дають провести живий ланцюг в Києві 21 січня.

Арк 67. Телеграма з Донецька в Москву щодо голодовки, страйковий комітет.

Арк 70. Телеграма львівського сільгоспінституту до ЦК КПУ. 6 березня 1990 р.

Звільнити студентів затриманих у Києві 20-26 лютого 1990 р. 5 березня в інституті почався повторний страйк. Наполягаємо, Ректор.

Арк 75-76. Секретар ЦК КПУ Л.Кравчук.

Проведена робота з протидії негативним явищем у студентському середовищі.

Створені пропагандистські групи для роботи зі студентами.

Вводяться нові курси Політична історія XX ст., Філософія, Соціологія, Політологія.

Проте в деяких університетах Львова, Тернополя, Івано-Франківська, Києва націоналістично налаштовані функціонери Руху, УХС, СНУМ, УСС

Арк 84-87. Міністерства і відомствам. Рекомендації з виконання постанови ЦК КПРС «Про підсумки студентського форуму».

Справа 2764

Розпочато 3 травня 1990 р.

Закінчено 18 грудня 1990 р.

Арк 9. Резолюція зборів львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва. Незгода із заявою ЦК.

Арк 25. Листи від громадян.

Арк 155. На орієнтування ЦК КПРС №56/д від 24 вересня 1990 р. З зв'язку з інформацією про залучення студентської молоді у політичні рухи.

Справа 2767

Розпочато 22 січня 1990 р.

Закінчено 30 серпня 1990 р.

Арк 42. Інформація про мітинги в республіці 25 лютого 1990 р.

Арк 75-80. У Бюро ЦК ЛКСМ. 1 квітня СНУМ провела несанкціоновану демонстрацію. Прорвали міліцейський кордон.

Арк 139-164. Інформаційні матеріали ідеологічного відділу ЦК КПУ обкомам та міськкомам «Про деякі тенденції у розвитку громадсько-політичних формувань на Україні.

Справа 2768

Арк 29-35. «Про розвиток політичної ситуації в республіці»

Секретаріату ЦК КПУ, обкомам і київському міськкому.

Події розвиваються стрімко, опозиційні сили пішли в наступ. Наміри захопити владу насильницьким шляхом. Рух, Українська республіканська партія, асоціація демократичних рад, Українська міжпарламентська асамблея, СНУМ, УСС зробили спробу дестабілізації ситуації.

Арк 44-45. 18 жовтня 1990 р.

Про прес-конференцію Руху, про подвиг студентів.

Арк 98-100. ЦК КПУ 31 жовтня 1990 р.

Про третю нараду представників страйкових і робочих комітетів України.

27-28 жовтня делегати з 15 областей. Про важливість страйків, про автономність страйкомів від політичних партій та рухів. Зростання партійного нігілізму серед робітників.

Хиткість і слабкість змушує керівників страйкому шукати підтримки серед студентів. Представник УСС оцінив голодовку як перемогу і як поразку. Була відсутня чітка координація дій по підтримці студентів.

Арк 101. Маніфест координаційної ради робітничих, студентських та страйкових комітетів України.

Робиться акцент на єдності із студентами, підготовка до всесоюзного страйку, формування спільних вимог, взаємодія із політичними силами.

Арк 103. Звернення голів представників страйкових, робітничих та студентських комітетів до ВРУ.

Про страйк 1 жовтня 1990 р: цей страйк мав значний вплив, страйки потрібні і надалі, довів можливість змін позапартійним шляхом.

Беручи до уваги, що 1 листопада 1990 р. закінчується термін виконання вимог заявлених з трибуни ВР, використати право на проведення всеукраїнського страйку та інших акцій громадського непокорі.

Справа 2772

Арк 141-142. Про голодовку студентів в Києві.

Арк 144-148. ЦК КПУ. Листи, звернення трудящих щодо політичної ситуації в Україні.

Справа 2773

Невдоволенні деконструкцією пам'ятників та економічною ситуацією в країні

Справа 2774

Резолюції, постанови партконференцій, пленумів, активів партійних комітетів, зборів комуністів, мітингів громадськості, звернення і заяви трудових колективів, окремих громадян до ЦК КПУ з оцінкою суспільно-політичного та соціально-економічного становища і закликом до його стабілізації

Розпочато 1 жовтня 1990 р.

Закінчено 17 жовтня 1990 р.

Арк 2-5. Звернення кіровоградського міськкому КПУ до мешканців міста.

Провести мітинг 27 вересня 1990 року “Защитим имя Владимира Ильича Ленина”.

Листи та телеграми підтримки.

Арк 65. 8 жовтня 1990 р. Повідомлення телеграфом з Маріуполя першому секретарю ЦК КПУ Гуренко. Колектив мелітопольського моторного заводу

не підтримав загальний всеукраїнський страйк, бо демонтаж пам'ятників Леніну викликає у них глибоке обурення, це гвалт ідей Жовтня. Вимагають рішучих дій влади. В умовах економічного та соціальної кризи вважають за потрібне просто більше працювати.

Арк 107. 12 жовтня 1990 ,Телеграма первинної партійної організації СКТБ Інституту кібернетики АН УССР. Стурбовані відсутністю реакції та політичної оцінки голодування студентів. Вимагаємо негайної зустрічі та конструктивного діалогу. Переймаємося станом студентів.

Арк 126. 15 жовтня. Телеграма з Тернополя до ЦК КПУ. Рішення парткому тернопільського медичного інституту про підтримку вимог студентів.

Справа 2775

Розпочато 18 жовтня 1990 р.

Закінчено 10 жовтня 1990 р.

Арк 11. Рабочая газета «Хватит отсиживаться в кустах». Критика бездіяльності влади прихильниками підписання союзного договору.

Арк 22-24. Звернення до народу України партактиву Львівської області.
Листи

Справа 2776

Розпочато 1 листопада 1990 р.

Закінчено 28 грудня 1990 р.

Обращения, резолюции о ситуации в стране

Справа 2818

Розпочато 11 січня 1990 р.

Закінчено 29 грудня 1990 р.

Арк 54. Звернення Копєва та Чернека, народних депутатів, щодо ув'язнення Чемериса біля міськвиконкому 6 березня 1990 р.

Арк 82. Про хід виконання підготовки молоді до військової служби. З 28 тис. до 38 тис. збільшилась кількість звільнених за станом здоров'я

Арк 185. МВС України про скасування політичних органів

Справа 2850

Розпочато 2 січня 1990 р.

Закінчено 31 грудня 1990 р.

Арк 15. Щодо загострення політичної ситуації в Чернігові та засобів її стабілізації. 13.01.90

Службове авто обласного виконкому партії з п'яним водієм потрапив в аварію, в багажнику були продукти харчування, хочу в місті дефіцит. Одразу зібралися люди, влаштували мітинг, з'явився Рух

Арк 177. Про розвиток політичної ситуації в республіці 13.10.90. Рух, УРП, СНУМ, УСС

Справа 2861

Розпочато 5 січня 1990 р.

Закінчено 29 грудня 1990 р.

Арк 36. В Полтаві за участі СНУМ свято на честь Петлюри. 14.05.90

Справа 2872

Розпочато 5 січня 1990 р.

Закінчено 16 листопада 1990 р.

Арк 41-43. Щодо деяких тенденцій розвитку негативних проявів в республіці та засобах її попередження. УХС УНП, СНУМ, УНДЛ. 21.02.90

Арк 44-46. Постанова ВР УРСР про заходи по зміцненню соціалістичної законності та правопорядку в республіці.

Арк 47-50. Указ президії ВР про відповідальність за дії спрямовані проти громадського порядку та безпеки громадян

Арк 51. Пропозиції керівників правоохоронних органів щодо зміцнення громадського порядку в республіці

Арк 91. Щодо політичної ситуації у Львові та засобах її стабілізації 06.04.90

Арк 113. Вивчення стану справ у львівській області, 17 серпня 1990 р.

Арк 130. Про активізацію діяльності націоналістичних сил у рівненській області. 22 серпня 1990 р.

Арк 151. Про стан суспільно-політичних обставин в республіці. 31.08.90

Арк 161. Довідка про Дзвін-90. 03.09.90

Арк 167. Експрес-інформація щодо суспільно-політичної ситуації в республіці 14.09.90

Арк 186. Довідка-прогноз про реакцію населення на дії екстремістів у Києві, які демонстрували по телебаченню 12 листопада 1990 року.

Справа 2875

Розпочато 3 вересня 1990 р.

Закінчено 29 грудня 1990 р.

Щоденні звіти щодо оперативної ситуації в республіці. 3.09.90-29.12.90. В справі 35 документів по темі

Справа 2899

Розпочато 3 січня 1990 р.

Закінчено 25 березня 1991 р.

Проект нового Союзного договору

Справа 2903

Питання діяльності молодіжних організацій, ЛКСМУ, Союзний договір

Розпочато 7 січня 1991 р.

Закінчено 12 серпня 1991 р.

Арк 6. Нігілізм та антипатія серед молоді.

Арк 11. Про створення Інституту молоді

Арк 22. Союз піонерських організацій проти політизації дитинства

Справа 2905

Розпочато 17 січня 1991 р.

Закінчено 28 червня 1991 р.

Заходи протидії опозиційним силам

Справа 2908

Розпочато 3 червня 1991 р.

Закінчено 22 серпня 1991 р.

Суспільно-політичне становище в республіці. Діяльність опозиційних сил.

Фонд 270. Громадське об'єднання «Народний рух України»

Опис 1.

Справа 95

Ухвала великої ради та третьої і четвертої сесій НРУ від 13 січня 1990 р. про День Соборності України, про фестиваль «Червона Рута» про 51-у річницю Карпатської України. Звернення виконкому міжпартійної асамблеї про організацію демонстрації в Києві проти проходження громадянами України військової служби за межами республіки. Резолюція акції «За демілітаризацію Києво-Могилянської академії».

Розпочато 01 1990 р.

Закінчено 09 1990 р.

Арк 9. (Фото) Звернення виконкому міжпартійної асамблеї. 23 серпня 1990 р. 16 військовослужбовців, які самочинно покинули військові частини і повернулися до України, оголосили голодовку з вимогами:

Не залишимо територію української РСР

- В разі кримінальної відповідальності, вимагаємо статусу політичних в'язнів

Голодовку оголошуємо, доки не буде прийнято рішення про проходження нами подальшої служби на території України.

1 вересня о 16 годині на пл. Жовтневої революції розпочнеться демонстрація-протест з метою захисту української молоді від служби за межами України.

Справа 101

Листи та телеграми НРУ голові ВР СРСР, верховній раді та раді міністрів УРСР, київській міській та районним радам, місцевим органам влади, установам і організаторам, редакторам газет, прихильникам руху про суспільно-політичне становище в Україні, проведення масово-політичних

заходів і силові дії влади проти демократичних сил, з організаційних та інших питань діяльності руху.

Розпочато 09.01.1990

Закінчено 05.12.1990

Арк 40. Прокурору УРСР

23.02.90 л 13.00 біля приміщення київської міськради представники УСС проводили мовчазну акцію з гаслами вимагаючи звільнення В.Чемериса.

Чемерис був заарештований за участь у мітингу біля Київського університету під час студентських страйків 20-21 лютого. О 13.20 майор Кондратюк застосував загін міліції особливого призначення, застосувавши грубу фізичну силу, затримали 17 чоловік, серед них 13 активістів УСС.

Вимагаємо негайно переглянути законність арешту. Рух буде змушений вдатися до проведення громадських заходів протесту.

Арк. 51. Голові міськвиконкому м. Києва, Прокуророві м. Києва

Осередок УСС та НРУ Української сільськогосподарської академії звертаються до Вас із вимогою звільнення заарештованих 22 та 27 лютого студентів.

Попереджаємо про можливі тяжкі наслідки не виконання вимог

Арк 146. Секретаріат народного руху

Голові ВР України Кравчуку Л.М. 23 серпня 1990 р..

Заява

Останнім часом все частіше громадяни України, перебуваючи на військовій службі поза межами України, самочинно залишають військові формування.

Причина: насильство чи переслідування за національною ознакою.

Секретаріат НРУ вважає за необхідне:

- Президії Верховної ради УРСР підготувати звернення до військовослужбовців строкової служби – громадян України, котрі

перебувають за межами Республіки, в якому надати гарантія переводу на територію України та вказати відповідні терміни.

- З огляду на загострення політичної та міжнаціональної ситуації в інших республіках, прискорити виконання.
- Військкоматам організувати проходження служби в межах республіки для тих, хто вже залишив місце служби
- Правоохоронним органам республіки утриматися від юридичних санкцій стосовно цієї категорії громадян

Арк 153.

Секретаріат НРУ

Голові ВР УРСР Крачуку Л.М.

Голові Ради міністрів УРСР Малосу В.А.

Членам президії ВР УРСР

Народним депутатам України

25 вересня 1990 р

Звернення

У зв'язку з проведенням у м. Києві 30 вересня запланованого мітингу на підтримку Декларації про Державний суверенітет України, спостерігаються випадки намагання антиперебудовних сил утруднити громадсько-політичну діяльність демократичних сил. Місцеві Ради обмежують права громадян на участь в діяльності громадських організацій та право на вільне пересування.

Мешканцям в основному західних областей забороняється відвідувати східні області, на межах областей самочинно встановлюються міліційні кордони, встановлюється заборона на користування транспортом по замовленню.

Вимагаємо рішуче покласти край спробам перешкодити їм взяти участь у загальноукраїнському мітингу на підтримку....

Опис 2

Справа 2

Бюлетені “Оглядач”(№5, 7, 8, 13, 15, 16, 18, 22, 26, 27) за 1990-1991 рр.; “світ рух-інформ” (№1, 2) за 1990 р.; “експрес-новини” (№19, 21, 23, 36) за 1990 р.; “народна газета” (№3) 1990 р.

Розпочато 1990

Закінчено 1991

Арк 9. Оглядач. Агенство Рух-інформ. Випуск 13, 1990

Осінь: новий політичний сезон

На початку вересня по Україні прокотилася хвиля мітингів протесту проти укладання нового союзного договору. Мітинги пройшли у Києві, Дніпропетровську, Охтирці, Каневі, Луганську, Ворохті, Яремчі, Запоріжжі. Другою вимогою є деполітизація виробництва, правоохоронних органів, армії, усунення з міських майданів пам’ятника Леніну

Арк 22. Оглядач. Агентство Рух-інформ. Випуск 19, 1990

Без ейфорії.

Голодуючі студент перемогли, але що буде якщо задовольнять вимогу про референдум? Адже українське село, а також схід та південь досі під впливом радянського союзу та агітаторів. Чи виграємо ми цей референдум? Нам потрібно агітувати, нам потрібні гроші, поліграфічна база, кадри. Тому важливо відтягнути референдум на якомога пізніший термін і боротися за засоби інформації. Західноукраїнський варіант тут не пройде, треба без мітингів та прапорів їхати до людей в село і спокійно невимушено говорити.

Арк 69. Експрес-новини, інформаційний центр Руху, Квітень 1990 р, випуск 21.

Браття студенти!

Київська філія УСС закликає вас підтримати ініціативу гарвардського університету щодо проведення 13 травня міжнародної акції студентського єднання.

Як відомо, 13 травня минулого року китайські студенти вийшли на площу Тяньаньмень з протестами. Нашим обов'язком є підтримка прав студентів Китаю. УСС закликає взяти участь у живому ланцюгу який протягнеться від червоного корпусу Київського університету до Замкової гори.

Олесь Доній

Арк 70. Київ. В ніч з 3 на 4 квітня на станції метро Хрещатик міліціантами було затримано Івана Пономаренка, учасника демонстрації СНУМ, що відбувалася 1 квітня. Його відвезли до райвідділу, де били і вигукували «ось це тобі за рух!»

Справа 3

Бюлетені центру координації виборів Народного руху України «За народний парламент» (№1,2, 3,4,5) за 1990 р.; Бюлетені: «Рух-інформцентр» (№17, 18, 21, 22, 29) за 1990 р. та агентства «Рух-інформ» (№27, 29) за 1990-1991 рр.; «Огляд подій» (№2, 3, 4) за 1990 р.; Газета НРУ «Досвітні вогні» (№1) за 1990 р.

Розпочато 1989 р

Закінчено 1991 р.

Арк 9. Рух-інформцентр. Ч.17. Київ-1990

Справи військові.

24 серпня до Києва прибула нова група з 17 солдатів-втікачів з Москви. Хлопці знайшли притулок у гуртожитку університету, але ввечері комендант видав їх військовому патрулю. Частині вдалося втекти. О 21 годині члени УНДП почали пікетувати київську військову комендатуру з вимогою відпустити хлопців. Військова влада відмовила. На 2 вересня заплановано мітинг.

Арк 31. (фото) Агентство Рух-інформ. Ч.29. Київ-1990

Про страйк 1 жовтня

Інформація про підприємства, які страйкували в республіці. Шахтарі двох шахт Білорусії також підтримали страйк. На багатьох великих київських підприємствах адміністрація, аби уникнути страйку оголосила 1 жовтня вихідним днем. Усього в Києві страйкувало 350 тис. робітників.

Арк 33. (фото) Агентство Рух-інформ. Ч.30. Київ-1990

Побиття 2 жовтня біля Верховної Ради УРСР

Біля Верховної Ради працівники спецпідрозділу міліції побили мітингарів, переважно жінок та літніх людей. Били кийком по голові, тих що впали – били ногами. Міліціанти кричали, що б'ють «бандерівців» за те, що вони «посміли приїхати в радянське місто»

Справа 4.

Регіональні та місцеві періодичні видання Народного руху України

Арк 29. Вибір. Видання відділення НРУ в київському університеті. 9.10.89.

Число 9

Студенти створюють спілку

27 вересня у Києві була утворена київська ініціативна група Української студентської спілки УСС. Діяльність УСС має бути спрямована на захист прав студентів та консолідацію студентських організацій. Ініціативні групи утворені також у дніпропетровську, дніпродзержинську, Одесі, Тернополі

Підсудних виправдано

13 вересня в печерському народному суді розглядалася справа шести молодих людей, їм інкримінували участь у несанкціонованому мітингу біля ВР, акція проводилася на знак підтримки учасників голодовки на захист української символіки, які зазнали репресій з боку влади. Після того як

справою зацікавилися керівники Руху, підсудних виправдали за відсутністю складу злочину.

Арк 34. (фото) Вибір. 11.89. Число 10.

Київ. Репортаж з-під кийка

8 жовтня на площі Жовтневої революції спецпідрозділом міліції були жорстоко побиті люди, що співали українських пісень. Били кийками та ногами, дівчат били по обличчю.

Арк 36. (фото)

Програмова декларація Української студентської спілки (витяги)

Захист прав та інтересів студентів, розвиток автономії науки, освіти та культури, виховання національної української інтелігенції, демократизація суспільства, встановлення суверенітету України. Автономія університетів, студентське самоврядування, безцензурність, скасування відвідувань військової кафедри, викладання марксизму-ленінізму Як однієї з багатьох суспільних теорій, право на навчання українською мовою.

Арк 37. Вільне слово. Жовтень 1989, №6, Київ

Протест в Президію Верховної ради СРСР від секретаріату НРУ

Копії в ЦК КПУ, Президію Верховної ради УРСР

Побиття людей на площі жовтневої революції 8 жовтня силами спецпризначинців. Били літніх жінок та молодих дівчат по голові.

Арк 50. Вільне слово. №8 1990, Київ

Терор триває

У києві 7 січня о 19 годні у підземному переході на Хрещатику трое невідомих міліціантів викрали керівника Української народно-демократичної ліги Євгена Чернишова. Один з міліціантів дуже сильно вдарив дружину Євгена. Лише після вимог громадськості 8 січня стало відоме місце перебування Євгена, тоді ж його відправили до суду, де йому призначили

штраф у 400 карбованців за нібито заклик до мітингу під час перепоховання Стуса. У грудні 1989 керівник СНУМ Дмитро Корчинський також отримав штраф у 500 карбованців з цієї ж причини

Арк 53. Програма київської організації спілки незалежної української молоді СНУМ прагне відбудови самостійної соборної України

СНУМ об'єднує всю молодь, незалежно від світогляду

Принципи: збереження демократії, права людини, розвиток національної культури, справедливий соціальний лад, громадянські права всім національним меншостям в Україні, екологічні пріоритети у розвитку на економіки

СНУМ прагне до порозуміння і мирного співіснування України з іншими народами

Арк 62. Вільне слово, №14-15. 1990, Київ

Перемога!

Під тиском голодовки, страйків, демонстрацій та виступів, Верховна Рада України змушена була ухвалити постанова, в якій було прийнято всі вимоги студентів.

Справа 5

Регіональні та місцеві періодичні видання НРУ. Ч2.

Розпочато 1989

Закінчено 1991

Арк 58. Червона Калина. Видання Уманської організації Руху. №7, липень 1990 р.

Більше місяця з 10 червня триває голодування у Вінниці. Голодування йде під гаслом «КПРС, вийми руку з народної кишені, поверни народові незаконно привласнене, припини беззаконня і свавілля!»

Фонд 271 – Українська республіканська партія (УРП)

Опис 1

Справа 10

Протоколи, витяг з протоколу засідань ради УРП та додатки до них.

Розпочато 06.05.1990

Закінчено 18.11.1990

Арк 35. Рада УРП, Київ, 12 серпня 1990 р.

До співвітчизників

УРП закликає захистити право наших юнаків проходити військову службу на території нашої батьківщини. Це право проголошено декларацією про державний суверенітет України. УРП закликає всіх призовників вимагати гарантій проходження служби на території України. В разі відмови надати такі гарантії – не з'являтися на призовні пункти.

Арк 38. Витяг з протоколу засідання Ради від 15 серпня 1990 р.

В кожному районі почати збір підписів проти союзного договору.

2 вересня вийти на мітинг «Ні союзному договору».

30 вересня – пікетування ВР.

5 вересня – мітинг проти декрету про красний терор.

Провести роботу в районі з призовниками та їхніми батьками, вимагати у військоматах гарантій, зо хлопці не будуть відправлені за межі України.

В кожному районі мати свій «гайдпарк», де поширювати інформацію.

Кожній організації мати свою хоругву та пропори.

Арк 39-43. Рукописний документ без заголовку, схоже на протокол зборів, але не оформлений. Можливо чийсь нотатки. 23 серпня 1990 р.

Комуністи хочуть укласти союзний договір. Єдиний спосіб – провести акції протесту.

2 вересня – загальнореспубліканські мітинги.

27 вересня – страйк (шахтарі).

1 жовтня – капітальний страйк.

27 вересня – попереджувальний страйк, якщо Верховна рада продовжуватиме роботу, то 1 жовтня 1990 р. страйк з вимогою розпуску Верховної ради.

Керівники транспортного страйкому (Київ) обіцяли підтримати. Шахтарі Донбасу обіцяли підтримати.

Арк 49. Засідання Ради УРП. 17-18 листопада 1990 р.

Арешт С.Хмари 17 листопада у будинку Верховної Ради.

В Донецьку йде збір підписів на захист Хмари. Донеччани чекають на розпорядження РП на виїзд до Києва. Ми повинні підняти людей на страйк.

Справа 12

Протоколи засідань секретаріати УРП та додатки до них

Розпочато 3 травня 1990 р.

Закінчено 26 грудня 1990 р.

Арк 23. Звернення до військовослужбовців

Армія підпорядковується політбюро та КПРС, натомість армія має служити народу. Саме тому армія має бути деполітизована. Військовослужбовці, зупиніть своє членство в КПРС. Закликаємо вас встати на захист вільної України!

Арк 36. Засідання секретаріату УРП. 25 вересня 1990 р.

Протокол №15

30 вересня міськрада проводить ярмарок біля стадіону. Озвучення немає, потрібні кошти для друку листівок. Органи правопорядку мають інструкцію зупиняти автобуси і не пускати до Києва.

Арк 37. Засідання секретаріату УРП. 2 жовтня 1990 р.

Протокол №16

Мітинг 30 вересня та маніфестація 1 жовтня відбулися успішно, але не відчувалось емоційної напруги. Можливо треба було прорватися до східців ВР? Треба було наперед передбачити наші дії.

Арк 42. Засідання секретаріату УРП 16 жовтня 1990 р.

Протокол №18

Задачі УРП в акції голодування студентів і організації страйків. Тактика УРП на з'їзді Руху.

Справа 22

Протоколи засідань ради київської обласної організації

Розпочато 21 червня 1990 р.

Закінчено 18 листопада 1990 р.

Арк 32. Протокол засідання Ради Київської організації УРП від 19 вересня 1990 року

Мітинг 30 вересня буде всеукраїнським, треба подумати де розмістити людей. Підготувати список членів по районах, які готові розмістити в себе людей.

СНУМ хоче провести свій мітинг, влившись потім в наш.

Людей треба зустрічати у передмісті.

Кожен член УРП має створити в себе на роботі страйком, треба працювати з солдатськими матерями, з призовниками, робітниками.

Арк 34. Протокол засідання Ради Київської організації УРП від 26 вересня 1990 року

Міліції наказано контролювати потік машин та автобусів. Кравчук направив у військові частини вказівку, щоб поставили заслони на під'їздах до Києва.

Міськрада постановила проводити ярмарок 30 вересня.

30 вересня – це прелюдія перед 1 жовтня, тому треба максимально підготувати людей і громадську думку.

Завдання кожної районної організації – виділити охоронців.

Арк 40. Протокол засідання Ради Київської організації УРП від 3 жовтня 1990 р.

Наша організація повинна приділяти максимум уваги акції студентів. Висвітлити їх вимоги в листівках, дати матеріал в газеті про цю акцію. Зробити ланцюгову голодовку, провести УП одноденну голодовку 7 жовтня.

Арк 44. Протокол засідання Ради Київської організації УРП від 10 жовтня 1990 р.

Студенти голодують вже більше тижня, ми не можемо споглядати на то байдуже. Дніпровська організація УРП хоче звернутися до студентів із пропозицією припинити голодовку і закликати до студентського страйку. На думку інших, припиняти голодовку не можна, а страйк – це фікція.

Справа 27

Резолюції, рішення зборів, телеграми трудових колективів, листи з підписами громадян Київської, Львівської, Черкаської областей проти підписання союзного договору.

Розпочато 3 липня 1990 р.

Закінчено 17 вересня 1990 р.

Арк 1-6. 3 липня 1990 р. Київ. Бланки з підписами з вимогами до Верховної Ради України: за незалежність України, денаціоналізацію економіки, деполітизацію армії та правоохоронних органів, зупинку екологічно небезпечних підприємств та АЕС.

Арк 7-10. 19 серпня 1990 р. Резолюція політичного мітингу села Тухля Сколівського району Львівської області. Жителі села проти нав'язування союзного договору. Підписи на 115 аркушах.

Справа 28

Листи з підписами представників Української громади в Австралії проти підписання союзного договору. На 83 аркушах.

Розпочато 1990 р.

Закінчено 1990 р.

Справа 29

Документи (резолюції, звернення, листівки, список) про діяльність страйкових комітетів

Розпочато 12 серпня 1990 р.

Закінчено 19 листопада 1990 р.

Арк 1. Резолюція мітингу громадськості м. Києва, що відбувся 12 серпня 1990 р.

В цій ситуації ми ставимо перед ВР УРСР альтернативу: або вона бере всю повноту влади і відповідальність за нинішнє та майбутнє України і забезпечить швидкі радикальні змін, які виведуть країну з кризи, або визнає свою неспроможність і дочергово саморозпускається.

- Чорнобильська проблема
- Вимоги шахтарів Донбасу
- Роздержавлення підприємств
- Союзний договір
- Призов до війська

Арк 3. Листівка. Всеукраїнський мітинг 30 вересня. Всеукраїнський страйк 1 жовтня.

Арк 5. Звернення київського міського страйкового комітету. «Приєднуйтесь до всеукраїнського політичного страйку 1 жовтня».

Арк 6. Нарада представників страйкових, робітничих та профспілкових комітетів України. Київ, 15 вересня 1990 р.

Вимоги до Верховної ради УРСР:

- Закриття чорнобильської АЕС
- Задоволення вимог шахтарів Донбасу
- Проходження військової служби в межах республіки
- Відмова від союзного договору
- Роздержавлення економіки України
- Націоналізація майна КППС
- Захист ринку продовольчих та промислових товарів України шляхом першочерговості забезпеченням ними республіки

У випадку невиконання наших вимог до 2 жовтня залишаємо за собою право на проведення страйку з єдиною вимогою – розпуск Верховної ради УРСР.

Арк 8. Листівка, 27 вересня всеукраїнський страйк

Арк 9. План-схема місць зустрічей, пунктів формування колон та напрямків руху учасників мітингу до Республіканського стадіону 30 вересня 1990 р.

Арк 11. Листівка, 1 жовтня – всеукраїнський політичний страйк.

Арк 14. Листівка, арешт Степана Хмари, Миколи Головача, Леоніда Березанського, Віталія Воробйова.

Справа 30

Документи (звернення проводу УРП, вимоги студентів, копія протоколу узгоджувальної комісії Верховної ради УРСР, листи, телеграми) про голодування студентів в м. Києві

Розпочато 2 жовтня 1990 р.

Закінчено 17 жовтня 1990 р.

Арк 1. Вимоги до Верховної ради України

Ми, студенти України, представники студентського братства та Української студентської спілки оголошуємо з 2-го жовтня голодування і вимагаємо:

- Відставку уряду України
- Прийняття законів про політичні партії та громадські організації та нового закону про вибори.
- Призначення нових виборів на багатопартійній основі не пізніше весни 1991 року.
- Націоналізація майна КПУ та ЛКСМУ.
- Оголошення мораторію на укладання політичних договорів протягом року.
- Повернути до України всіх громадян УРСР, які відбувають термінову службу в армії за межами нашої республіки.

Арк 2. 16 жовтня 1990 р.

Протокол №1

Засідання погоджувальної комісії ВР УРСР, утвореної 16 жовтня.

Узгоджувальна комісія із запрошеними студентами (Берков Олег, Башук Сергій, Доній Олесь, Іващишин Маркіян, Канафоцький Михайло), провела засідання з розгляду вимог голодуючих студентів, поданих до Президії ВР УРСР 2 жовтня 1990 р. В ході обговорення було досягнуто згоди по всіх пунктах вимог, які запропоновані в проекті Постанови ВР УРСР.

Головуючий І.Плющ

Арк 3. Звернення УРП до студентів України, 9 жовтня 1990 р.

УРП закликає студентів не відновлювати занять доти, доки ВР України не задовільність вимог голодуючих. УРП закликає й творчу інтелігенцію підтримати студентів, як це зробила народна артистка України Ніла Крюкова.

Арк 4. Заява члена УРП Людмили Мавриної до проводу партії, 11 жовтня 1990 р.

Вимога спрямувати рішучі дії для негайного припинення голодовки студентів і заміни цієї форми протесту на іншу (страйк, громадська непокора, сидяча демонстрація). Ми не можемо допустити, аби громадяни робили закиди УРП: “Ви говорите, що це комуністи вбивають дітей, а чому ви їх не рятуєте? Бо ви такі ж самі”.

Якщо Провід не прийме заходів, я оголошую голодовку з 14 жовтня проти бездіяльності Проводу.

Арк 5. Листівка «Всі до Верховної ради!» 13 жовтня 1990 р.

Арк 6. 14 жовтня 1990 р. Лист студентів львівського політехнічного інституту до народних депутатів “групи 239” на підтримку голодуючих студентів.

Арк 7. Телеграма Богдану Гориню

Колектив львівської дитячої художньої школи солідарний з вимогами голодуючих студентів.

Арк 8. Телеграма Богдану Гориню

Вчителі та учні Новострілищанської школи Жидачівського району Львівської області висловлюють глибоке обурення з приводу злочинної байдужості парламенту до вимог голодуючих студентів.

Арк 9. Голові Верховної Ради УРСР Кравчуку Л.М. 16 жовтня 1990 р.

Колектив Українського науково-дослідного інституту м'ясомолочної промисловості підтримує вимоги студентів. 112 підписів.

Опис 2

Справа 4

Інформаційні бюлетені обласних організацій УРП: «Антисовесткая правда», «Вісті Слобожанщини», «За Незалежність», «Київський час», «Люмикамінь», «Незалежність», «Неспокій», «Прапор антикомунізму», «Самостійна Україна», «Тернистий шлях»

Розпочато січень 1990 р.

Закінчено грудень 1990 р.

Арк 35. Київський час. Видання київської крайової організації УРП. №2, 17 жовтня 1990 р.

Відозва «Молодь України підтримай нас!». Ніла Крюкова голодує разом зі студентами